

Kocsis Károly: A magyar állami és etnikai tér viszonya az elmúlt évezredben.

A Kárpát-medence és az annál időnként nagyobb, időnként kisebb kiterjedésű magyar állam területe soha nem egyezett meg a magyar nyelvterülettel. Hasonló megállapítást tehetünk az európai népek, nemzetek, etnikai származási közösségek esetében, akik közül az évszázados nemzetközi migrációk és határváltozások miatt még az is elmondható, hogy többségük a mai nemzetállamuk határain kívül él (pl. írek, skótok, portugálok, olaszok).

Napjainkban a különböző népszámlálások, becslések szerint 14,2 millióra becsülhető magyarok (magyar anyanyelvűek, magyar származásúak) harmada Magyarország jelenlegi határain kívül él, akik közül 1,9 millió lakóhelye az 1920-ban elcsatolt területek, míg 2,9 millió kivándorlás révén már diaszpórában talált új otthonra, többnyire Amerikában és Nyugat-Európában.

A Kárpát-medence (317 ezer km²) és a mindenkori magyar állam (360 ezer – 93 ezer km²) területén a magyar és nem nyelvűek által többségében lakott, illetve az ún. lakatlan területek kiterjedését az elmúlt évezredben a Lambert-féle szögtartó kúpvetületre vetített etnikai-nyelvi térképek és az Arc GIS Arc Map szoftver segítségével számítottuk ki.

Számításink szerint a 11. és 15. század vége között a lakatlan területek aránya (főként a kárpáti szláv és román kolonizáció miatt) 40%-ról közel 30%-ra zsugorodott, míg a magyar nyelvűek által többségében lakott területek aránya enyhén, közel 43%-ra nőtt. A középkori magyar nyelvterület a dunántúli, mai palócföldi és Alföld peremi, hegylábi szláv népesség beolvadásával és a keleti-kárpáti székely telepítéssel számottevően kiterjedt, az Alföld közepén a kun és jász „honfoglalással”, illetve a délvidéki és erdélyi-medencei magyarság számottevő részének pusztulásával viszont jelentősen csökkent. Ugyanakkor a magyar nyelvűek aránya a Kárpát-medence népességén belül, a középkor folyamán változatlan, 2/3 körüli maradt.

A török hódoltság idején a hajdani magyar állam nyugati (Habsburg) és keleti (erdélyi) maradéka együttesen is csak 201 ezer km²-re volt tehető 1590 körül. A korabeli magyarok negyedének (mai fogalmak szerint „határon túli magyarok”) lakóhelye, a magyar nyelvterület 40%-a, hazánk jórészt elpusztult, gyér lakosságúvá vált, középső és déli tájai lettek az Oszmán Birodalom részei. A 16. század pusztításai során a magyarság szinte maradéktalanul eltűnt az Alföld déli részéről, lélekszáma a Kárpát-medencében 2 millióról 1,6 millióra, aránya 66%-ról közel 46%-ra zuhant.

A török hódoltságot és a Rákóczi-szabadságharcot követő Habsburg térhódítás és kolonizáció eredményeként a II. József népszámlálásának idején a magyar Szent Korona országainak együttes területe 324 ezer km²-re terjedt ki, melyből csupán 93 ezer km² volt a magyar nyelvűek által többségében lakott terület (80 ezer km² lakatlan maradt). A 16. és 18. század vége között a magyarok száma megduplázódott ugyan, de a nem magyaroké háromszorosára nőtt, aminek eredményeként a magyarok aránya a Kárpát-medence népességén belül soha nem látott mélységbe (35%-ra) zuhant.

Ezt követően az 1910-es népszámlálásig a magyar állam területe 325 ezer km² körül stabilizálódott, melyen belül a természetes asszimiláció következtében a magyar nyelvterület aránya 36%-ra, a magyar anyanyelvűek aránya a magyar állam népességén belül 48,1%-ra nőtt.

Az 1. világháborút követő trianoni békediktátum következményeként a magyar állam területe a korábbi 29%-ára zsugorodott. Az elcsatolt területeken élő magyar anyanyelvűek elmenekülése, elűzése, erőszakos asszimilációja miatt az 1930 körüli népszámlálások szerint a magyar településterület kiterjedése és a magyarok aránya a Kárpát-medence területén számottevően csökkent. Ezt a számunkra kedvezőtlen folyamatokat tartóztatták fel az 1938 és 1941 közötti területi revíziók, melyek eredményeként a „megnagyobbított” Magyarország területe 1941 végén meghaladta a 172 ezer km²-t, a magyar anyanyelvűek Kárpát-medencei aránya pedig elérte az 1910-belit (49,2%).

A 2. világháborút követő párizsi béke (1947) a jelenlegi 93.023 km²-re zsugorította a magyar állam területét. Ezzel a Kárpát-medence magyar nyelvterületének negyede, a magyar anyanyelvűek ötöde került ismét a határainkon túlra. Azóta a magyar nyelvterület kiterjedését és a magyar anyanyelvűek számát mai határainkon innen és túl ellentétes előjelű folyamatok befolyásolják. Az 1944 és 1950 közötti nemzetközi migrációk és a természetes asszimiláció eredményeként a mai Magyarország mára Európa nyelvileg egyik leghomogénebb államává vált.

Az elcsatolt területeken, a szomszédos nemzetállamok területén az emigráció, a nemzeti-szocialista jellegű urbanizáció és erőltetett asszimiláció miatt a korábban magyar többségű nagyvárosokban, a magyar tömbterületek peremén, a nyelvi kontaktzónákban a magyarok folyamatos visszaszorulásának lehet(t)ünk szemtanúi.

Kivándorlás révén mindig éltek jelentős lélekszámú magyar közösségek a Kárpát-medencén kívül. A 12-13. században a Déli-Kárpátok előterében jöttek létre jelentős magyar közösségek. A 13. századtól a kivándorló észak-erdélyi, mezőségi és székelyföldi magyarok pedig létrehozták a máig római katolikus vallású csángó-magyar közösségeket Moldvában. A keleti magyar diaszpórában sajátos csoportot képviseltek az 1780-as évek és 1941 között a bukovinai székelyek.

A nyugati magyar diaszpóra első képviselői a középkori magyar diákok voltak, akik a kor híres „nyugati” egyetemi városaiban (pl. Bologna, Pádua, Bécs, Prága, Krakkó, Lipcse, Heidelberg, Párizs) alkottak jelentős magyar közösségeket. A török hódoltságtól kezdve az igazi császári és királyi magyar főváros, Bécs lett a legnépesebb nyugati magyar közösség lakhelye.

A 19. század derekán még a levert szabadságharcot követő, politikai jellegű emigráció hozott létre több ezres magyar diaszpórát Nyugat-Európában és Amerikában. Később, a századforduló körül, az ún. „paraszti” emigráció során 400 ezer magyar anyanyelvű (a kivándorlóink harmada) hagyta el hazánkat és költöztek 86%-ban az USA-ba.

Az 1. világháború után, főként 1919 első felében az antikommunista magyarok menekültek Bécsbe, majd 1919 második felében főként a bukott Tanácsköztársaságban szerepet vállalók. Az elcsatolt területekről az üldözött magyarok nem csak a „Csonkamagyarország” területére menekültek, hanem a Tengerentúlra, főként Kanadába és Latin-Amerikába. Ennek eredményeként 1930 körül a világ akkori 11,4 millió magyarjának 7,5%-a (858 ezer fő) élt már diaszpórában, a Kárpát-medencén kívül.

Az 1944 előtti évtizedben az izraelita felekezeti és antifasiszta honfitársaink emigrációja gyorsult fel Nyugat-Európa, majd Amerika felé. Az 1944 és 1949 között kényszeremigrációk eredményeként negyedmillió magyar anyanyelvű költözött Magyarországról Nyugatra és Izraelbe, illetve ez években kb. 800 ezer magyart hurcoltak el a Kárpát-medencéből a szovjet gulagokra.

A levert 1956-os magyar forradalmat és szabadságharcot követően több mint 200 ezren menekültek el Magyarországról Nyugatra. Ezt követően 1989-ig több, mint 130 ezren, azóta kb. 600 ezren hagyták el Magyarországot. Az elmúlt három évtizedbeli magyar emigrációnak a korábbiakhoz képest sajátossága, hogy túlnyomórészt Nyugat-Európa felé irányul és sokszor ciklikus jellegű.

A mai magyar diaszpóra lélekszámának és területi megoszlásának becslésénél (az észak-amerikai, ausztráliai népszámlálásokon és a diaszpóra szervezetek adatain kívül) főként az ENSZ migrációs adataira támaszkodtunk (Az adott országban a Magyarországon születettek jelenlegi számát átlagosan 20%-kal növeltük meg, mert a Kárpát-medencei magyarok száma ennyivel haladja meg a magyarországiakét).

A magyar államterület 1947 óta stabilitást mutat. A magyar etnikai tér, a magyar nyelvterület a 17. század óta alapvetően két nagy (pannon és székely) tömböt formál. Közülük az Alföldet és Kisalföldet is magában foglaló pannon tömb magját a mai Magyarország területe alkotja, mely nyelvileg a 20. század dereka óta szinte homogénnek számít. A világmagyarság három nagy csoportja közül a 2/3-os többséget alkotó magyarországiak lélekszáma, enyhén csökken, a felgyorsult elvándorlás és asszimiláció miatt az elcsatolt területek magyarságának száma (a Székelyföldtől eltekintve) helyenként már drámai módon csökken, a Kárpát-medencén kívül, a magyar világdiaszpóra lélekszáma a folytonos migrációs utánpótlás miatt, fokozatosan nő.